Fikir ve Sanat

Sayı: 4 - Haziran 1950 AYLIK DERGİ **Fiatı: 10 Kuruş**

Romantizmin Menfi Rolü

Fransız Romantizminin bir kaç mümessilinin muvaffakiyetsiz mütercimliği ve mukallidliği ile başlayan bizdeki romantizm, yeni edebiyatı çok zayıf bir şekil ve muhteva ile ortaya sürmekle kalmamış, bariz bir mücadele takatsizliği ve tenbelliği içinde, eski edebiyatın adetâ kendi kendisini tasfiye etmesini beklemiştir Halbuki daha sonra, bizdeki romantizmin realist natu ralist hareketin karşısına dikildiğini görüyoruz.

Böylece romantizm, bütün dünyada olduğu gibi, bizde de yeniliği getirmekteki aczi yanında, sansürün emrinde yeniliği önleyici tezahürlerile devrini itmam etmiş oluyordu. Filvaki psikolojik roman, senbolist şiir denemelerine rağmen bizde romantizme bağlı mahsüller artık gülünç sıfatına lâyık cehalet ve acemilik nümuneleri olmaktan öteye geçemiyordu.

20 inci yüz yılın ilk senelerinde ise bizdeki romantizim bu seferde Alman romantizminin benzeri tezahürlerine uyarak Turancılık safsatasının yayılma vasıtası halinde bir defa daha canlanmak teşebbüsüne girişir.

Fakat günlük ve tahrikçi bir kampanya içinde doğan halbuki meçhul tarihi devirlere saplanmak mecburiyetinde bulunan bu teşebbüsün zaten garip olmayan mahsuller vermesi imkânsızdı.

Nihayet 20 - 30 senelik son devir içinde, türlü reak

C.H.P. ve Kültür Hayatı

Selâhattin Hakkı ESATOĞLU

Halk Partisi çeşitli sahalardaki geri hareketleri yanında bilhassa fikir ve sanat hayatını felce uğratan çok geri takyitlerile de memleketin ileri kültür seviyesine erişmesini engelliyen bir icraat yapmıştı. Fikir ve söz hürriyeti tamamen yok edilmiş, en küçük ve samimi tenkitlere bile tahammül gösterilmemiş, kendi görüşleri dışında düşünce ve fikre sahip olanların gazeteleri kapatılmış, matbaaları yıktırılmış, mecmuaları toplattırılmış, kitapları yakılmış ve ileri hareketlerinde israr eden namuslu fikir - sanat adamları da çeşitli işkencelere maruz bırakılmıştır. (Takriri Sükûn) kanunu gibi geri teşrii faaliyetlerle basına büyük bir darbe indirilmekle yetinilmemiş, ayrıca bir de (Matbuat Kanunu) yapılarak basın mensuplarının söz ve yazı hürriyeti tamamen elden alınmıştır.

Birinci dünya savaşından sonra kurulan totaliter ve tek partili devletler de olduğu gibi bizde de devlet, sanat ve fikir hayatına müdahale ederek, her çeşit kültür çalışmasını kendi sabit ve dar görüşlü prensiblerile hem ahenk olarak yürütmek istemiştir. Bunun içinde sanatın çeşitli kollarına ayrı ayrı baskılar yapmaktan çekinmemiştir. Halk Partisi, Anadoluya gönderdiği ressamlara verdiği direktiflerle memleketi gerçeklerile değil iyi taraflarile görmelerini emrettiğinden bu ısmarlama resimlerle resim sanatı fonksiyonunu ifa etmekten uzak bırakılmıştır. Parti himayesine girmiyen müstakil ressamların çalışma imkânları her bakımdan tahdit edilip sergi açmaları güçleştirildiği, anlayışsız tenkitçilerine bu ileri eserleri kötüleyici yazılar yazdırıldığı için halk hizmetinde rea-

öğretim müesseseleri kontrol altındadır. Bu öğretim müesseselerinin hepsinde de tek kitap usulü caridir. Okutulan kitaplar tamamen partili şahıslara yazdırılmış, partili kimselerin süzgecinden geçtikten sonra kabul edilmiştir. Üniversite ve yüksek okullara kadar giren tek kitap sistemile gerçek bilim yerine parti propagandasını ve parti görüşünü destekleyici fikirler genç nesillere aşılanmıya çalışılmıştır. Hür öğretim sisteminin yokluğu, münakaşa hürriyetinin, her türlü bilim nazariyelerinin memlekette yerleşmesine imkân vermemiştir. Hattâ memleket aydınlarının verecekleri konferanslar bile sansüre tabi tutulduğundan halkevlerinde kontrolden geçmiyen konferans verilmesinin yasak olduğunu bilmiyen yoktur.

Şiire, romana, hikâyeye, kısaca fonetik ve plâstik bütün sanatlara ve fikir hareketlerine bu faaliyetlerin inkişafını önlüyecek şekilde kendi yapılarına ve yayılmalarına uygun takyitler koyan Halk Partisi, bu işleri başarabilmek için yerine göre kanunlar çıkarmış, sanat - fikir adamlarını satın almış, doyurmuş, kendisini satmıyan kahraman yaradılışlı namuslu sanat - fikir adamlarını da sürgünlerle, hapislerle, yok etmekten çekinmemiştir. Memleket aydınları daimi bir korku, daimi bir itham edilmek endişesinden halâ kendini kurtaramamıştır.

Kendi otoriter idaresini ve bu idareyi elinde bulunduran mahdut bir zümrenin hâkimiyetini ilelebet devam ettirebilmek için bu baskılı ve hürriyetsiz rejime karşı cephe alan her memleket aydını daima göz altında bulundurularak çalışması kontrol edilip, teşkilâtlanma ve grublaşma imkânları tamamen

Onlar...

PAUL ELUARD

Onlar korku,
onlar zulüm.
Hesaplaşmanın tam sırası onlarla.
Artık sonu geldi onların.

Bize cellâtlarımızı övdüler onlar,
ne fenalık varsa önümüze döktüler bir bir.
Şöyle yürekten tek bir şey demediler
canım dostluğa dair.

Yılanlarla sardılar bizi onlar,
zehir ve ölüm saçan yılanlarla.
Ama işte şimdi sırasıdır artık
sevişip birleşmenin sırası,
onların haklarından gelmek için,
analarını ağlatmak için onların.

Çeviren: A. KADİR

Türk Edebiyatı tarihleri ve tedrisatı

L. ERİŞÇİ

geçen sayıdan devam)

İsmail Hikmet'in Türk Edebiyatı Tarihinde de (1925, Batu) bazı tabirler dışında belli başlı bir yenilik mevcut değildir.

Aynı senelerde tedrısat sahasında yapılan değişiklere (8) paralel olarak muasır Türk edebiyatı müstakil tetkiklere mevzu teşkil etmeğe başlar.

ret ve takatini gösteremiyor tedrisatta semeresiz olmakta devam ediyordu. (10).

Bu senelerdeki mesai içinde yalnız Behçet Yazar'ın genç şairlerimiz ve eserleri (1936, genç romancılarımız ve eserleri (1937) adlı araştırmaları dikkate değer bir mahiyet taşımaktadır. Fakat bu araştırmalarda malzeme

Tatil Abonesi

Okulların yaz tatiline girmesile geçici bir zaman için dergimizin satıldığı kültür merkezi şehirden ayrılacak okuyucularımız yaz aylarında dergimizi edinmek istiyorlarsa tatil adreslerile birlikte üç ay için (30) kuruşluk posta pulunu dergimize göndermelidirler.

siyoner tezahürlerle beraber, edebiyatımızı mistik veya fantastik istikametlere tevcih ile uğraşan isimleri başka başka telâkkilerinde bir neoromantizmin ta kendisi olduğunda hiç şüphe yoktur.

O halde, Türk edebiyatının bir asırlık mahsülleri - nin ekseriyetle büyük kitlelerin malı olmaktan uzak kalmasında, garabet derecesine varan şekil ve muhteva karışıklığı içinde bulunmasında velhasıl normal inkişaftan mahrum kalışında romantizme bağlılığında rolü olduğunu asla unutmamak lâzımdır.

⁂

list bir resim çığırının açılması gecikmiştir. Tiyatroya konulan sansür modern ve ileri eserlerin oynanmasını imkânsız hale getirmiş, bir halk üniversitesi olan tiyatroda devrimizin gerçekten kuvvetli ve meseleli eserleri oynayacağı yerde aksine etkisiz, fikir bakımından zayıf, köhne eserler tekrarlanıp durmuştu. Aynı şey filimcilikte de görülür: Türk filimciliği en küçük bir teşvik ve yardım görmediği gibi, bilâkis yerli filim çevirecekleri her cepheden bağlıyan bir nizamname vardır ki bu nizamnamenin hükümleri memlekette filim çevirebilmeyi çok güç, çok müşkül bir iş haline koymaktadır. Yerli filimciliğe indirilen darbe bununla da kalmaz; ecnebi filimlerin kolayca yurda girebilmesi için yabancı firmalara geniş imtiyazlar tanındığından yerli filimciliğimiz bu iki yönlü baskı ile tamamen sönük ve ölü bir durum gösterir.

Totaliter bir idare kuran Halk Partisi öğretime de el atmıştır. Memleketteki bütün ortadan kaldırıldığından bugün memleketimizde hiç bir kültür ve sanat derneği mevcut değildir. Son kanundan faydalanarak kurulan bir kaç dernek ise kendi adamlarının ortaya çıkardığı sun'î ve maksatsız topluluklardır.

Örnekleri uzatmakta mâna yok. Despot rejimlerin en büyük düşmanı hürriyettir. Onlar kendilerinden başka hiç bir şahıs ve gruba hürriyetin feyzinden faydalanmak imkânını tanımazlar. Halk Partisi de onlardan biri olduğu için bu ana düsturdan ayrılmadı. Kültür hayatını, en çok muhtaç olduğu tam hürriyetten yoksul bıraktığı için memleketimizde yirmi beş yıldır hiç bir köklü fikir cereyanı ve sanat hareketi vücut bulamadı. C.H. Partisi iktidarına millet isteğile son verildiği bugün Türk kültür hayatı eğer gerilik, fakirlik, ürkeklik içinde çırpınıyorsa bütün bunların tek ve en büyük sebebi eski iktidarın takip ettiği antidemokratik sanat ve fikir politikasıdır.

İlk çıkan eserlerden biri İsmail Habib'in bir kaç ay içinde hazırlamasına rağmen «edebiyatımızın düne ve evvelki güne ait devirleri katiyete yakın hükümlere raptettiğini» iddia ettiği Türk teceddüt Edebiyatı Tarihidir.

Halbuki eser metodolojik mülâzahalardan tamamen uzak, bir çok yanlışlık ve eksiklerle malûl ve hele tanzimat, Servetifünun milli cereyan uydurma tasniflerle doludur.

Bir yandanda Hasan Âli, Hıfzı Tevfik ve Hamami zadenin müştereken yazdığı Türk Edebiyatı nümuneleri (1926) gibi daha ziyade keyfi bir antaloji mahiyetinde eserlerin de çoğalmasına rağmen usul meselesi halâ dokuulmamazlığını muhafaza ediyordu. Yusuf erif'in Lanson'dan çevirdiği Edebiyat Tarihinde usul (1926) bu devrin tek mahsulüdür (9) daha sonra çıkan eserler arasında her halde plân itibarile Braunschvig'den mülhem olan Mustafa Nihat'ın metinlerle muasır Türk Edebiyatı Tarihi (1930) bibliyografi bakımından zengin olmakla beraber bir yandan edebiyat tarihi plânını aşmak, diğer yandan edebî neviler içinde cereyanlara kayıtsız kalmakla malûldu.

Edebi neviler Tarih ve inkişafını takip ederek şahsiyetleri bunun içinde tetkik etmek sisteminin «eskimis olduğunu . bilmekle beraber» Agâh Sırrı da Edebiyat Tarihi derslerinde bu sakatlıktan kurtulamaz.

Türk Edebiyatı tarihi dersleri (1934) isimli kitabına Doumic'in Histoire de La litterature Française sini güya örnek alan ve «şimdiye kadar neşredilen edebiyat tarihinin bir kısmının dağınık bir kısmının noksan, bir kısmının metinlerle şişirilmiş» bulunduğundan bahseden Orhan Rıza da istihfafla bahsettiği eserlerin kötü bir hülâsasını yapmaktan öteye geçememiştir.

Müteakip senelerdeki şerait içinde çıkan bir sürü eserde kimse mevzu yeniden ele almak cesabakımından noksan ve bir tarih plânından uzaktır.

Böylece 1939 da Türkiyede edebiyat tarihçiliği bir iskandal mevzu olur (11).

Buna rağmen son senelerde bile sahamızda belli başlı bir çalışma tezahürü görülmemekte sadece edebiyat tarihimiz gene acele ve ehliyetsiz ellerle mukayesli bir edebiyat tarihi zeminine kaydırılmış bulunmaktadır. (12)

Muasır Türk edebiyatı tarihinin ve tedrisatının tetkikinden çıkan netice şudur:

Eldeki edebiyat tarihleri usul bakımından sakat malzeme bakımından halâ noksandır. Buna paralel olarak tedrisatta edebiyat kültürünün inkişafı bakımından tehlikeli ve semeresiz plânından halâ kurtulamamıştır.

(8) - 1924 de değiştirilen müfredat programlarında Türk edebiyatının «garb medeniyeti dairesinde muhtelif kolları ve tezahürleri» ve bilhassa «milli edebiyat cereyanı sebebi ve âmilleri ve başlıca mümessileri» (!) yer ayrılıyordu.

(9) - 1930 ağustosunda Ankarada toplanan edebiyat tedrisatı kongresi edebiyatta usul meselesi ve cihan edebiyatına verilecek ehemmiyet üzerinde güya durmuştur.

(10) - 1935 de Kültür Bakanlığında toplanan bir komisyon da halâ lise programlarındaki divan edebiyatına ait tafsilâtın kaldırılıp kaldırılmamasını münakaşa ediyordu.

1933 den sonra edebiyat fakültesinde ise Sümer ve Eti filolojilerine kurslar tahsis etmeğe özeniliyordu. Halbuki fakülte profesör ve talebelerinden o tozlu raflar da şair keşfetmek» itiyadı devam ediyordu.

(11) - Dikkate değerki Kültür Bakanlığında kitapların tashihi için toplanan komisyon iskandalın kahramanı şahıslardan teşekkül etmişti.

(12) - Son neşriyatın her biri üzerinde ayrıca ve tafsilâtile duracağız.

SABIR...

Ağaçlar tomurcuklanmadılar henüz
Bense kalbim yorgun kollarım tâkatsiz
Fırtınadan kurtulmuş bir gemi gibi hârabım
Ormanda bir uğultu sanırım bahar yolda
Kesilmiş ağaçları sürüklüyor bulanık sular
Tarlalar da insanlar gibi güneşi bekliyor
Kırık söğüt dalının, devrilmiş meşe ağacının feryadı
Hep yaşamak, hep yaşamak hakkına dair
Senin avuçlarında ve yeni sürülmüş toprakta
Milyonlarca yüreğin çrpıntısı var
Sen eli kolu bağlı sesi derinden gelen
Sen aylardanberi Köprüden geçmemiş Üniversiteli
İşte böyle dostum her tarafta duvarlar
Hele biraz daha sabır çok sürmez gelir elbet
gelir elbet mavi salkımlı sabahlariyle hürriyet
Gelir elbet çatlamış dudaklarıyla saadet
İşte böyle ağlayan nar ağacı, işte böyle
Derdimi bir açsam sana dinleyebilir misin?
Bir öğle vakti karşı karşıya otursak
Eğsen çiçekli dallarını bana doğru
Önce karşımızdaki duvarların hikâyesi
Sonra sütbeyaz kuşlar getirsin mektuplarını
Biraz hava biraz ışık istiyen vatanseverlerin
İşte böyle ağlayan nar ağacı, işte böyle
Bir gecede çiçeklerini dökersin kederden

Ö. F. TOPRAK

BİRİ

Uzak yollar boyu
Bir aradım ki seni.
Çiğ çiğ koktu dağlar.
Yağmur yağdı, kar yağdı.
Güneş açtı.

Nasır tuttu ellerim.
Rize'den, Adana'dan arkadaşlarım vardı
Seni düşünürdük geceleri,
Upuzun yollara bakıp.
Hele Bursalı biri,
Bir güler, bir ağlardı.
Yağmur yağdı, kar yağdı.
Güneş açtı.

Orak zamanıydı kaçtım bir köyden,
Yollarda sarı başaklar,
Yollar sarı ve yollarda..
Ceketi bir kasabada bıraktım,
Bir kasabada kolumu.
Yollar boyu bir aradım ki seni.
Yağmur yağdı, kar yağdı
Güneş açtı.

Hasan CEMER

RESİM

Bir Sergiye ve Nuri İyem'le Arkadaşlarına Dair

Fahir ONGER

Beyoğlunda Fransız konsolosluğu salonlarında 20 mayıstan 5 hazirana kadar devam eden bir sergi açıldı. Bu sergide Nuri İyem, Ferruh Başağa Turgut Atalay, Kemal İncesu, Pindaros Platonidis, Dimitro Manoyudis ve Fuat İzer'in en son eserleri gösterildi. Katalog dışı resimlerle beraber sergideki eserlerin sayısı 90 ı buluyordu. Sergi çeşitlilik bakımından da büyük bir zenginlik arzediyordu. Ve sanatçılar bilhassa buna dikkat etmiş görünüyorlardı. Meselâ dansöz'lerin hayatına dair bir iki intiba, mitolojik bir konu: Leda. Minarelerinden yontulmuş bir Ayasofya. Sonra bir takım baykuş ve kedi resimleri. Non Figüratif kompozisyonlar.. V.S.

Hiç şüphe yok ki bu saydığımız şeyleri geniş ölçüde bir yenilik diye düşünemeyiz Nihayet ele alacağı konuların sınırlanmış olduğunu farkeden sanatçının bir nevi taşma temayülüdür. Bu tip mevzu başkalığı gösteren resimlerin yanıbaşında günlük hayatımıza karışan konuların da ele alındığını görüyoruz. Şehrin sayfiye yerlerinden renkli peysajlar. Kunduracılar, Balıkçılar Harman dövenler, emekçi kadın portreleri V.S.

Nuri İyem - «Aile»

Bu sergide gördüğümüz resimlerin ortaya koyduğu resimler büyük çoğunluğu ile, Beyoğlunda Nuri İyem ve arkadaşlarının açtıkları bir atelyenin müspet sonucudur. İki yıldanberi bu atelyede hazırlanmış olan sanat havası, bize bir müddettenberi ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde birer sergi kazandırmaktadır. Bu atelyenin bilhassa yeni araştırmalara giren sanatçılarımız için çok büyük faydalar sağladığını belirtmeliyim. Meselâ Ferruh Başağa gibi velut olmayan bir ressamımız, bu çalışma telkin eden hava içine girdikten sonra kısa sayılacak bir zaman çerçevesinde bu sergi için tam 17 resim hazırlıyabildi. Pindaros Platonidis'in de çok yakın zamanlarda gene bu atelyenin tesirinde amatörlükten kurtulmağa doğru gittiklerini görüyoruz. Sergiye astığı 10 resimden 5 tanesi tamamen yeni araştırmalara girdiğini ve bun -

Bir Dağın Kederi

Ben fakir bir milletin dağı
Mümkün olduğu kadar insanlara yakın
Mümkün olduğu kadar insanların!
Bir güneş altında ellerim kollarım ayaklarım
Bir kara kuru insanlar üstümde
Bir bakarsın alabildiğine uzayan gökyüzü
Susuz, küçük, fukara dağ köyleri
Bir bakarsın yağmur altında bütün vücudum.

★

İnsanlar geçiyor akşam akşam
Ellerinin ayaklarının sıcaklığını duyuyorum.
İnsanları gündeliğe giderken, gündelikten dönerken görüyorum
Basık damlı evler, kahveler, dükkânlar, köy yolları arkaları sıra gelip durmuşlar.
Hasandağ, Alidağ, Topuz sıraya girmişler, geçiyor
Başköy, Sarıhıdr, Beyçayırı, Mıstapaşa, geçiyor.
Hepsi belirli, dar, sıkıntılı bir yere gidip durmuşlar
Kimsesizlikler, açlıklar, dertler, arkalarına düşmüşler geliyor.
Göller, sarı nehir kenarları, çözülmüş geliyor.
Kızıltepe, Hisarcık, Aslanbey akşamın elinde
Karasu akşamın elinde.

★

Ben yarı belime kadar güneş altındayım,
Kale kapılarından serin bir rüzgâr başını çıkarmış bakıyor.
Kayseriyi büyük surların arkasından seyrediyorum.
Bez fabrikası işçileri çıktılar,
İlk ezanlar okundu,
Şimdi mahkûmlar şarkı söylüyor.

★

Dağları, susuz köyleri görüyorum
Kolkola omuz omuza vermişler
Mazi de insanlar sıraya girmiş, bir kuyunun önündeler
Üç yüz haneli Mıstapaşa bir çeşmenin başında
İhtiyar Karasunun sesini duyuyorum
İhtiyar Karasu çok şey bilir amma söylemeden akar!

★

İnsanlar gidiyorlar, geliyorlar, el sallıyorlar selâm alıyorlar, selâm veriyorlar
Göğüslerinin inip kalktığını, nefes aldıklarını duyuyorum.

Kimi ip gibi,
Kimi bir sümüklü böcek gibi yalnız.
İnsanlar yollar çeşmeler yaparken görüyorum
İnsanlara bayılıyorum.

★

İşte gün ışığı Alidağ eteklerinde
En sonra sıra bende.
Ben bu çalışkan halkın

HİKÂYE

Bir Gün'ün Hikâyesi

Oktay VEREL

Havanın karardığı, denizin rengini kaybettiği saattâ, rükûa varmış gibi duran evlerin birinden çıktı. Sarsak adımlarla yolu ezerek, yedi eylûl zengini bakkal Arif'in dükkânına girdi. İri kıllı elini cebine sokarak bir «yirmi beşlik» çıkardı. Tok bir sesle: «Bir lüks ver» dedi. Arif Efendi gayet soğuk karşıladı bu isteği. Parayı önündeki çekmeceye atarken, yeni anbalâjlı «birinci» nevi sigarayı lâubali bir eda ile uzatıverdi. Adam paketi cebine sokup, siyah kirazı andıran gözlerile «eyvallah» dedi..

Yağmur çiseliyordu. Bir damın altına sığınıp ıslanmaktan korkanları seyretmeğe başladı. Hey gidi günler hey..! Bir zamanlar o da korkardı ıslanmaktan. Yeni ayakkabılarının cilâsı gidecek, pantolonun paçası kirlenecek diye, duvar diplerinden bir züphe titizliğiyle geçerdi.

«Bu yağmur kolay kolay dinmez» diye söylenerek yoluna devam etti. Sırtındaki ceketi harpten bir sene evvel almıştı. Ayakkabıları da patronun «karı delisi» oğlu vermişti. Ne güzeldi onları ilk giydiği gün. Tıpkı eskiden olduğu gibi pırıl pırıldılar. Üç gün sonra tanınmaz hale gelen bu papuçlarla alay etmeği unutmamıştı patronun oğlu. Eder a efendim, a!. Zengin oğlu bu. Ama o da sabahtan akşama kadar sokakları tepse bakalım ayakkabılarında hayır kalırmıydı.. Eh ne olacak babasına çekmiş. Halil Bey az mı alay etmişti sırtındaki yırtık ceketle? Hele daktilo kızın gözüne girmek, onu

dılar, kestiler ve o da başladı oyuna hemen ahbap oldular. Oyun geç vakte kadar devam etti. Kır bıyıklı, gazeteleri almak için, sabahleyin «erken» kalkacağını söyleyip yerinden doğrulunca, hepsi dağılıverdiler.. Dışarı çıktı..

Yağmur dinmiş, gökyüzü yıldızlarla donanmış, fakat tâ ciğerlere işleyen bir ayaz başlamıştı. Yağmur sularından husule gelen çamurlu birikintileri atlayarak kaldırıma geçti. Yanından geçen taksi üstünü başını kirlettiği için sunturlu bir küfür salladı. Mahallesinin sokağına sapar sapmaz sarışın bir kadın dikildi karşısına.. Al al yanaklı, minik ağızlı, koyu gözlü bir kadın!. Ağzını yayarak konuşuyordu. «Haydi be ne duruyorsun? Kötü kadınım işte. İstemiyor musun yoksa? Yok mu bir papelin» Adam elini cebine attı. Bir kaç kuruşun şıkırtısı, kadının gözlerini parlatmağa kâfi geldi. Beraberce saydılar parayı. Altmış bir kuruş çıktı. Güldüler. Ayni sıkıntıyı, ayni sefaletini çeken insanlara has bir şekilde güldüler. Sarışın dudaklarını biraz daha yaydı. «Sende de hiç iş yokmuş be, dedi, ne kadar alıyorsun günde?» «İki Kâat.» «Yuh!. Bu vücuda bu para yeter mi be?» Yırtık caketli adam bir saniye kadar düşündükten sonra «Ne yapalım abla, dedi, fazlasını vermiyorlar.» Sarışın kadın hafifçe sırıttı. «Abla mı dedin?. Şimdiye kadar bu lâfı bana kimseler demediydi.. Hoşlaştım senden. Hadi yürü, bu seferde parasız yapalım bu işi. Nolucak yani -

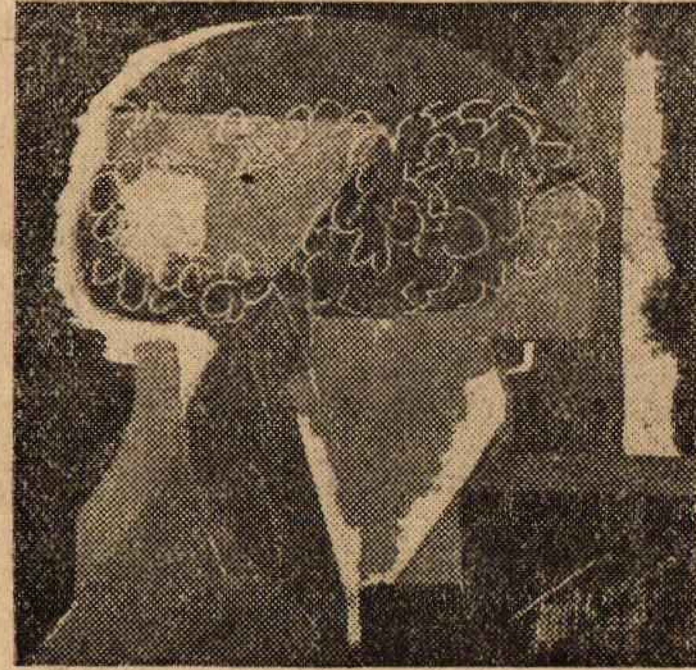

Nuri İyem - «İkon»

Bir de sergide çeşitli sanat cereyanlarının izleri görülmektedir. Meselâ Turgut Atalay gibi «Akademik» anlayışı devam ettiren eserlerden, Pindaros'un «mücerret» araştırmalarına ve «Ferruh Başağa» nın «Non Figürtif» denemelerine kadar, biçim ve renk estetiği üzerine batı dünyasının ilgi gösterdiği her meseleye el atılmıştır. Serginin, sanat çevrelerine teklif mahiyetinde sunduğu üç yenilik var: Bunlardan biri, bir halı desenidir. Doğu - İslâm kültürünün statik «örneman» ları yerine, insan figürlerini koyan bu örnek, ressam için yeni bir çalışma sahası daha açmaktadır. Ve eski «Goblen»ler, «Tapiseri» v.s. sanatlar gibi, sanatçı ile endüstri'yi iş birliğine davet etmektedir. İkincisi, «Vitray», «Mozaik» gibi Sklastik bir ruh taşıyan ve o hava içinde gelişmiş olan fakat onlardan da çok yayılmış bulunan «İkon» tarzında yapılmış resimlerdir. Şu farkla ki, bu yeni «İkon» larda Meryem ve kucağında İsa tasvir olunmuyor. Eli ve emeği ile hayatımızı tanzim eden kadınlar yer alıyor. Üçüncü yenilik, tamamen teknik mahiyettedir. Boyayı ilkin kâğıda değil de cama sürmek ve sonra kâğıdı bu camaa tabik ederek almak suretiyle bilhassa «İllüstrasyon» için güzel bir buluş.

Yalnız iki kişi, Turgut Atalay ve Fuat İzer hariç diğer dan iyi nticeler elde etmek üzere olduğunu anlatmaktadır. Dimitro'da aydınlık «Natürmort» larını bir mikdar daha geliştirmiş bulunuyor. Kemal İncesu'nun zevkli ve dikkatli çalışılmış 8 eserini bir araya getirmesi de gene bu atelyenin faydalı verilerindendir. Bilhassa bu atelyenin kurulmasında büyük gayret ve fedakârlıkla çalışan Nuri İyem'in bir sanat topluluğu yaratmak yolundaki mesaisini takdirle karşılarız. Atelyedenberi ilk büyük geliş - meler de bizzat Nuri İyem'in kendi eserlerinde olmuştur. Her sergisine daima bir kaç yeni kıymet ekliyen bu değerli sanatçımızı - hele içinde bulunduğu şartları bildikten sonra - ne kadar övsek azdır.

Gerçekten, bu serginin çıkış noktası şu üç ressamın üzerinde toplanıyor: Nuri İyem - Ferruh Başağa - Kemal İncesu, Diğer dört sanatçının değer o-

Ferruh Başağa - «Natürmort»

larak ne getirdiklerini yukarda açıkladım. Belki bir defa daha tekrar etmem gereken bu husus şöylece özetliyebilirim: Turgut Atalay'ın akademik mahiyette, hattâ biraz da edebî bir tavrı olan 4,5,12 sayılı port re'leri görülmeğe değer. Pindarosun Büyükada'dan yaptığı peyzaj'lar ustalıklıdır. Kompozisyon ve natürmort'ları yeni bir hamle enerjisi gösteriyor. Dimitro, çoğu natürmort tarzında yapılmış 10 eseriyle sergide aydınlık ve huzurlu bir köşe teşkil ediyor. Fuat İzer'in Kuş, Baykuş, Kedi, v.s resimleri arasınra, bir «Yağmur Duası» taslağı ile bir «İşsiz Adam» figürünü başarılı çalışmalar olarak vasıflandırabiliriz.

Bu dört sanatçıda henüz resmin muhtevası içine meseleyi koymak gayreti yok. En tecrübelileri Turgut Atalay olduğu halde, o bile uzun zamandanberi hep peyzaj ve portre yapmakla yetinmiş, eserine toplum hayatını ilgilendiren olaylardan hiç bir şey katmamıştır.

Sergi bir tarafıyla bu tip gaesiz çalışmaları aksettirirken, bir başka tarafıyla da şuurlu eserler göstermektedir. Bu arada Nuri İyem'in «Aile» si ile 5 ve 6 sayılı portre'leri büyük bir önem taşımaktadır. Kemal İncesu'nun «Harman» ve «Uzunköprü» de pek meseleye girmemekle beraber iyi müşahedelerle karşımıza çıkmaktadır. Ferruh Başağa'nın 2,3,4, 11 sayılı resimleri bir şeyler söylemek istidadı içindedir. Fakat «Non - Figüratif» temayül bu resimleri yalnız bir renk orkestrasyonu'na kadar inkişaf ettirmiş, ondan sonra dilsiz bırakmıştır.

İlkbahar sergisinin, bıraktığı son intiba zannımca şudur: Sergiye katılan sanatçılardan herbiri, kendi eserini ya bir adım daha ileri götürmüştür, yahut da götürmek azmindedir.

Ben bu çalışkan halkım,
Ben bu fakir memleketin Erciyaş Dağı!
Ben iyilik, ben yaşamak, ben hürriyet dostu
Ben çalışan insanların, akan suların, toprakların dostu
Ben çalımıyanın düşmanı.
Ben köylü, işçi, fukara halk
Ben balıkçılar, yürükler, çobanlar
İnsanlar geçiyor yalın ayak
İnsanlar kederden, kahırdan, çeneleri kilitli geçiyor
Utanıyorum halimden.

N. İlhan BERK

Kilitbahir

Kilitbahirim dik bir yokuş üstünde
Sokakları taştan, eğri büğrü, evleri çerden çöpten
Ortasından bulaşık suları akar
Çocukları toz, kül, ısırganlar içinde.

Şu su içilmez, ince akar, sülüklü
Kargalar akşam vakti ihtiyar kaleye uçar,
Limanında gün görmüş teknelerdir uyuyan.

İnsanlar gelir geçer, şu rüzgâr aşktan deli divane
Çocuklar büyür, evlenir, yaşlıları dünyadan göçer
İnsanlar gelir geçer, evler gün günden virane..
Zaman taş kesilmiş durur Kilitbahirimin üstünde.

Ahmet KÖKSAL

---

güldürmek, tavlamak için, kendisini «yelkeni yırtılmış tekne» ye benzetişini hiç unutamıyordu. İlâhi Halil Bey, ne lûzum var bu kadar yorulmağa bir kız için. Sende bu para varken bütün karılar ayağına gelir.. Hem üstelik o senin yanında çalışıyor!. Ah moruk ah!. Bunları karın duysa halin nice olurdu?.

Ayakkabısına dolan suları boşalttı. Kahvehanenin buğulu kapısını açıp içeri daldı. «Of bu ne koku be?..» Bir an duraladı. Sigara dumanı ve ayak kokusu nedense genzini yakmıştı. «Ulan, dedi, kibarlaştın mı yoksa? Ölüsü boklu». Mendile benzer bir şeyle yaşaran gözlerini kuruladı. Oturacak yer aradı. Camın beri yanında üç kişi oturmuş iskambil oynuyorlardı. «Bu masalar dört kişilik» diye düşündü. Ya onu istemezlerse? «Boş ver be bu dünyada herkes bir birine yutturmakla meşgul, gerisi sana mı kaldı?» Müsaade istedi kenarda oturanlardan. Müsaade senin dediler. Merhaba diyenlere merhaba dedi. Malûm'a böyle köşe kahvehanelerinde, tanı - sın, tanımasın herkes birbirine merhaba der. Biraz evvel gözüne kestirdiği masaya yanaştı ve 4 ncü sandayeyi çekerek oturdu. Oyun oynıyanlar hiç aldırış etmediler Masada oturanlardan kır bıyıklısı, sarışınına «çek ulan elini, dedi, Vale bende.» Gülüştüler. Esmer adam hayıflandı: «Yuh!.. Eşşek şansı var sende be. Üçtür böyle oluyor.

Senin yerinde ben otursaydım. Vale bende olacaktı. Eh!. gör o zaman bendeki keyfi.. anamızı bellerdim hani..» Kır bıyıklısı başını kaşıyarak: «desene anam beni doğuracağına seni doğursaydı işin işti» Gene gülüştüler. Bu gülüşmeye o da katıldı. O zaman yanlarına yabancı birinin gelmiş olduğunu farkettiler. Kâğıtları karıştır - Hem gönül işi daha zevkli olur. Ev falan istemez köşebaşında hallediveririz. Zaten köpeklerden farkımız kalmadı» Sönecekmiş gibi yanan elektriğin altına geldikleri zaman adamın gözleri faltaşı gibi açıldı. Kadına korku ile bakmağa başladı. 'Karanlıktaki kadın!. Güzel sarışın!. Al al yanaklar!. Vay anasına! «Noldun öyle? Neden aptallaştın birden bire? Hadi yürüsene.» Yürümedi, yürümek istemedi. «Hıh, yüzümü beğenmedin galiba. Boya da mehtapta iyi durur hani. Ne sandındı bizi yani? Boya sürmeden adam tavlanır mı bu suratla? Sen başka şey istiyorsun galiba.. Ama paran yetişmez. Hadi yürü hadi geç oldu. Daha ekmek parası kazanacağım. Ne o vaz mı geçtin yoksa? Canın isterse. Sen benim odacılık yaptığım zamana rastlıyacaktın ki bir şeye benzesin; bak o zaman nasıl peşimden koşardın. Müdür Bey bile ne diller çökmüştü bir defasında... Zaten onun yüzünden bu hallere düştük ya.» Yavaş yavaş uzaklaştı kadın. Adam tekrar geldiği yollardan geçti. «Saat tâ geç olmuştur hani» diye mırıldandı «O, gece çalışıyor, ben gündüz. Onu müdür bey bu hale sokmuş, beni patron.. Ne fark var aramızda. İkimizde ayniyiz bu hayatta be.. İkimizde ayniyiz. Yaşamak için satılmak mı lâzım?»

Rükua varmış gibi duran evlerden birine girdi.

FİKİR ve SANAT
Aylık Dergi
Her ayın 5 inde İstanbulda çıkar. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
BÜLENT ORAN
Abone: Yıllığı 120, altı aylığı 60 kuruştur.
Adres: Bakırköy Asmalı sokak No. 76
Basıldığı ve dizildiği yer: ONAN Basımevi